

Осипов 1992: Осипов, Б.И. История русской орфографии и пунктуации [Текст] / Б. И. Осипов. – Новосибирск : Изд-во Новосиб. ун-та, 1992. – 253 с.

Савченко 2008: Савченко, І.С. Пунктуація сучасної української мови [Текст] / І. С. Савченко. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2008. – 152 с.

Туранский 1990: Туранский, И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке [Текст] / И. И. Туранский. – М. : Высшая школа, 1990. – 176 с.

Шаховский 1983: Шаховский, В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания : учебное пособие [Текст] / В. И. Шаховский. – Волгоград : Изд-во ВГПИ, 1983. – 96 с.

В работе проанализирована роль пунктуационных графических средств на уровне предложения. Детализированы особенности выражения темы и ремы в современном украинском языке, определены коммуникативные функции знаков препинания в структуре предложения, рассмотрены критериям установления границы между темой и ремой в высказывании.

Ключевые слова: предложение, высказывание, актуальное членение, пунктуационные графические средства.

In the paper the role of punctuation graphic means at the sentence level is analyzed. Features of expression of theme and rheme in the modern Ukrainian language are detailed. Communicative functions of punctuation marks in the sentence structure are defined. The criteria to establish the boundaries between theme and rheme in the utterance are considered.

Keywords: sentence, utterance, theme-rhematic articulation, punctuation graphic means.

Надійшла до редакції 17 вересня 2012 року.

Ганна Ємельяненко

УДК 811.161.2'373.4

ВСТАВНІ СЛОВА ЯК ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІНГВОКРЕАТИВНОСТІ

У статті продемонстровано, як вставні слова реалізують кілька типів модальності. Висвітлюються семантичні та текстотвірні аспекти функціонування вставних слів у текстах різних стилів, у тому числі англійських акронімічних розмовних формул в українському інтернет-дискурсі. Тлумачиться значення найуживаніших аббревіатур цього типу.

Ключові слова: вставне слово, лінгвокреативність, модальність, акронім, інтернет-дискурс.

На сьогодні досліджено багато різноманітних аспектів вербальної та паравербальної лінгвокреативності: неологізми та оказіональні утворення [Лопатин 1973; Ремчукова 2005]; актуалізація внутрішньої форми слова [Петрова 2006; Veedham 2005]; лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики [Алефіренко 1988]; актуалізація естетичного потенціалу лексичних одиниць [Алабужев 2008]; паравербальні засоби як прийом увиразнення висловлення [Васьків 2004; Киселюк 2009; Рожанский 2000]; нові явища в синтаксисі [Загнітко 2006]; семантика пунктуаційних знаків [Зализняк 2007]; словотворення та комп'ютерний сленг [Виноградова 2001; Илик 2003]; авторська інтерпретація та маніпулятивний вплив на реципієнта [Лапп 1987; Матвеев 2002] тощо. Також зростає кількість теоретичних і практичних досліджень, присвячених розгляду функційної, семантичної, формальної специфіки реалізаторів модальності. Водночас досі не існує повного опису лінгвокреативного потенціалу мовних одиниць, що зумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Об'єктом дослідження виступають вставні слова. **Мета** статті – висвітлити семантичні та текстотвірні аспекти функціонування розглядуваних модалем. Досягнення мети зумовило розв'язання таких **завдань**: 1) розкрити особливості реалізації вставними словами різних типів модальності; 2) встановити специфіку вставних слів-акронімів, уживаних в інтернет-дискурсі; 3) визначити особливості синкретичного функціонування вставних слів та інших модалем.

Вставні слова виконують у реченні модальну функцію – “виявляють ставлення мовця до висловлюваної ним думки і передають різні модальні значення (можливості, впевненості, вірогідності, сумніву тощо)” [ЕУМ 2000: 84].

За походженням розрізняють кілька типів вставних слів: модальні слова (*можливо, вірогідно, звичайно*), прийменниково-відмінкові форми (*на диво, на жаль, між іншим, на мою думку*), дієслова (*здається, кажуть*), прислівники (*по-моєму, по-твоєму*). Варто зазначити, що сучасний український лексикон поповнюється не лише на базі власних ресурсів. Цікавий матеріал для лінгвістичного дослідження являють собою акроніми-англіцизми, які виступають в епістолярному та розмовному мовленні у функції вставних слів. Розглянемо основні типи модальності, реалізовані вставними словами.

1. Ірреальна модальність потенційного типу, реалізована вставними словами. Насамперед вставні слова, що мають значення ірреальності потенційного типу, реалізують гіпотези: *Можже, час і неправильне виховання не зіпсували Мар'яна? Можже, він далі змуджено сидить десь у закапелку мого життя, мнучи в руках*

потерту “Цікаву географію” (Т. Малярчук. Ендшпіль Адольфо або Троянда для Лізи); *Те, чого вона так чекала і так боялась, напевне, прийшло. Але краще б воно не приходило* (М. Стельмах. Дума про тебе); *На подвір’ї пурхали горобці, а віддалік гордо походжали ворони, видно, також чекали, коли бабуся пригостить їх* (А. Михайленко. Живі камінчики); *Вони б, може, й не помітили її, але дівчинка весь час когось гукала, а потім сіла під сосною й заплакала* (А. Дімаров. Для чого людині серце); *Очевидно, слово “вата” спочатку означало “гусячий пух”, потім – “пух, як у гуски” і, нарешті, – “пухнастий матеріал з бавовни”* (Є. Чак. Мандрівка в Країну слова); *Мабуть, ревисько й навальний тупіт розбудили одного із тих, що спав над річкою* (В. Близнець. Земля світлячків). Розглядувані реалізатори ірреальності допомагають яскравіше описати ситуацію, інколи стають своєрідними засобами створення необхідного колориту: *Я щосили трималась за поручні мосту, коли дивилась на похмурі бурі хвилі. Ніяка сила не змусила б мене стрибнути вниз, але диявол міг би зіштовхнути. Здається, він стоїть за плечима у подібних ситуаціях* (Г. Пагуляк. Захід сонця в Урожі). Модальність останнього речення в аналізованому фрагменті тексту модифікована вставним словом *здається*, без якого речення описувало б реальну ситуацію. Згадка про містичну силу (диявола) використовується автором для створення колориту того художнього світу, у якому існують герої твору: ефемерність пропонованої ситуації (можливість самогубства під впливом чарів містичної істоти) передається завдяки вставному слову.

Інколи вставні слова допомагають відтворити хід думки реципієнта, полегшити сприйняття нової інформації для слухача або читача: *Сімферополь, Севастополь, Овідіополь, Мелітополь у кінцевому закритому складі мають “о”, хоч, здавалося б, мали б, за законами граматики, закінчуватися на -піль, як Тернопіль, Бориспіль, Крижопіль* (Є. Чак. Мандрівка в Країну слова). Автор, безперечно, розуміє, що висловлена здогадка є хибною, але озвучує її, щоб змусити читача уникнути подібного напрямку міркувань у пошуках відповіді на питання. Такий прийом забезпечує імітацію перебігу міркування читача: *Ну що б, здавалося, синтаксичні синоніми. Синоніми – і тільки. А як вони змінюють тональність мовлення, смислові акценти* (І. Вихованець. У світі граматики). Слово *здавалося* відтворює міркування реципієнта. Імітація процесу роздумів реципієнта допомагає автору налаштувати читача на емоційно позитивну, відверту комунікацію: у такий спосіб адресант демонструє, що він добре розуміє свою аудиторію, мислить майже так, як і адресат. Відмінність у тому, що автору відомий справжній стан речей і він прагне розвинути свою думку, щоб ознайомити з ситуацією читача. Подібну функцію виконує слово *мовляв*: *Поширеним є хибне уявлення: мовляв, байдуже, який вжити синонім. Дуже хибна думка* (І. Вихованець. У світі граматики). Але в аналізованому реченні некоректність ідеї спростовується дещо категоричніше.

Крім вставних слів типу *здається, ймовірно, кажуть* тощо, заслуговують уваги лексеми, запозичені з англійської мови, що засвоюються українськомовними користувачами інтернету. Ці акроніми активно використовуються в електронних листах і чат-сторінках для скорочення висловлення: *BTW – by the way, IMO – in my humble opinion* тощо [Лік 2003: 389]. Оскільки комп’ютерні ноу-хау спочатку поширюються серед англомовної аудиторії, лексеми на позначення нових явищ також спочатку виникають з-поміж носіїв англійської мови, а вже згодом включаються в ужиток носіями інших мов, зокрема української. Для лінгвістів цікавим матеріалом можуть стати випадки вживання англійських акронімів в українських текстах. Висока швидкість поширення інформації передбачає певні мовні зрушення: швидкість комунікативних процесів зумовлює виникнення різноманітних скорочень. На думку Н. Виноградової, висока швидкість сприйняття та передачі інформації спричинена умовами спілкування у віртуальному просторі [Виноградова 2001: 216].

В аналізованому фактичному матеріалі (джерела: <http://www.livejournal.com>, <http://misto.ridne.net>, <http://www.uanime.org.ua>, <http://linux.org.ua> та ін.) не виправлялися ні пунктуаційні, ні орфографічні огріхи для збереження повної мовленнєвої ідентичності комунікантів. В обстежуваних текстах виявлено англійські акроніми, що впливають на модальність висловлень. Можна виділити кілька груп акронімів щодо типу реалізованої модальності, на яких варто зупинитися детальніше. Реалізатори гіпотетичної модальності: *AFAIK (АФАЙК) – As far as I know (Наскільки мені відомо), IM(H)O / IMCO / IMNSHO (IM(X)O / ІМ(Г)О) – In my (humble) opinion / In my considered opinion / In my not so humble opinion (На мою (скромну) думку / На мою аргументовану думку / На мою не таку вже й скромну думку).*

Акронім *AFAIK* здебільшого виступає наприкінці речення. Його функція – нейтралізувати категоричність твердження, щоб реципієнт міг зрозуміти, що продуцент усвідомлює обмеженість, неабсолютність свого знання, свого бачення: *Меншими черги не можуть стати априорі, AFAIK* (Сторінка Новоставського). Функціонуючи поряд з іншими реалізаторами гіпотетичної модальності, цей акронім урізноманітнює словниковий запас мовців, акцентує увагу на гіпотетичності висловлення, сполучається з іншими нетривіальними комунікемами, наприклад, із піктограмами-емотиконами (т. зв. “смайлами”, “смайликами”): *Вертеп насправді вуличний жанр, тому порівняння тут чисто суб’єктивне (за ознакою халявності)... А національне відродження, здавалося б, просвічує хоч би з назви спектаклю... :-)* *Про вертеп – дійсно так... це і в статті добре прозвучало б, – то чому ж не написав там? а так воно випадає з контексту, і до чого тут відродження стає незрозуміло :(Природжений критик під час забуття всього на світі від гарної вистави чисто рефлекторно (наче лунастик) завважить, скільки тривали аплодисменти... А національне відродження при тому, що вертеп (тобто безкоштовний, доступний кожному студентові) театр в Києві – це рідкість, afaik* (Неофіційна газета Київського університету). Як показує розгляд матеріалу, численні лінгвістичні засоби витворюють особливу атмосферу комунікації – атмосферу невимушеного, напівжартівливого спілкування. Варто підкреслити роль конструкцій із часткою *би* (*здавалось би, прозвучало б*) на позначення ірреальної дії; емотиконів, що не лише позначають сум чи радість, але й передають жартівливий тон мовця; розмовних лексем

типу *халявність* і роль еліпсованих конструкцій, що створюють ефект недоговореності, простір для фантазії реципієнта, натяк (...*національне відродження, здавалося б, просвічує хоч би з назви спектаклю...* ☺). Специфіка акроніма в розглядуваному контексті полягає в тому, що він переданий латиницею. Це надає висловленню оригінальності, почасти незрозумілості, а отже, акронім, окрім передачі значення гіпотетичної модальності, виконує ще й функцію “засекречування” [Виноградова 2001: 205-208]. Вживання такого екзотичного слова, що має незвичне графічне оформлення й не для всіх зрозуміле значення, служить ніби випробуванням для партнера-комуніканта – перевіркою на належність до кола користувачів ПК, знайомих із жаргоном інтернет-дискурсу. Звичайно, не лише акронім несе приховану інформацію. Особливої уваги заслуговує модальна функція акронімів на рівні тексту: *Хочу купити собі хороші навушники до компютера. Вимоги наступні. Основне призначення – музика. [...] Втикачки – не хочу, АFAIK вони в основному для плеєрів. Накладні – не знаю, як у них зі звукоізоляцією і взагалі нічого про них не знаю* ☺ (Форум рідного міста). Комплексний аналіз тексту (розгляд лексем типу *компютер, втикачки*; еліптичних конструкцій, паралінгвістичних засобів – піктографічних позначок, т.зв. “смайлів” тощо) демонструє напівжартівливий настрій комуніканта. У розглядуваному тексті акронім служить не тільки для передачі модального значення гіпотетичності, але й реалізує іронічну тональність комунікації, витворює атмосферу невимушеного спілкування. Іронічна тональність, у свою чергу, корелює з імпліцитною заперечною модальністю: *AFAIK вони [наушники] в основному для плеєрів, тобто [Я чув від інших, я не стверджую категорично] вони [наушники] в основному для плеєрів*. Подібну функцію можуть виконувати і конструкції з акронімами *IM(H)O, IMCO, IMNSHO*. Але тут вже спостерігається певна ієрархія за ступенем впевненості у висловлюваному твердженні. Акронім *IMHO* – маркер ввічливої форми визнання суб’єктивності своєї думки: *Гайдзинське, IMHO – це значить “не японське”, а не “американське”* (Аніме та манга українською); *Людина-павук? Цікаво, що у тій людині від людини, а що від павука? IMHO, нічого. Тобто не хімера “людина-тварина”, а персонаж цілком фантастичний, незгірш робота чи інопланетянина* (Аніме та манга українською). Як показує комплексний аналіз, цей маркер семантично вдало сполучається з іншими формулами ввічливості: *Є декілька цікавих (IMHO) історичних матчів та оглядів, якто Фінал 66-го року в Англії, КСЧ-62, півфінал 1958 Бразилія-Франція, огляд Фіналу 1954, Офіційний огляд ЧС 70 (Мексика), але в яку тему їх викласти? Дякую* (Український Футбольний Відео Архів і Торент Трекер). *IMO* – нейтральна, не ввічлива, але й не згрубіла форма акцентування суб’єктивності висловлення: *[Про гру]: скучний match-up ? IMO, це залежить від гравців (StarCraft BroodWar Game Portal)*. Більший ступінь переконаності, впевненості в правильності своєї думки, але все ще зі вказівкою на суб’єктивну подачу інформації, мають акроніми *IMCO* та *IMNSHO*: *Re: Чи потрібні LOU анонімуси? – IMCO, ті, хто пропонує дозволити анонімний постинг, мають трошки морального обов’язку пропонувати себе у прибиральниць негативних наслідків цього (69); Настя, IMNSHO, гідна найкращих коментів* (Могилянський форум). Подекуди *IMNSHO* постає як засіб емоційного впливу на комуніканта, до якого автор ставиться дещо вороже. Вже в самому декодуванні фрази – *“На мою не таку вже й скромну думку”* – міститься вказівка на авторську обізнаність апріорі, а інколи – намагання перемогти в суперечці, “сказати останнє слово” або навіть роздратувати опонента: *Отже мені абсолютно до лампочки хто вони по релігійному аспекту і linux.org.ua не місце для сих теревень, IMNSHO (Linux Archives)*. Відсутність пунктуаційних знаків, наявність специфічних ідіом (*до лампочки*) тощо – вияв авторського нігілізму, нехтування відповідями опонента. Лексеми *отже, IMNSHO* свідчать про інтенцію завершити діалог, сказати останню й найважливішу фразу, що нейтралізує аргументацію опонента. Крім того, *IMNSHO* реалізує прагнення автора вказати на свою компетентність, свою авторитетність, володіння істинним знанням. Тому цей акронім може виступати не лише виразником гіпотетичної, ймовірнісної модальності, але й іноді постає як засіб, що застосовується для мовної маніпуляції – спроби видати суб’єктивне знання за абсолютну й непохитну істину. Цікаво, що *IMHO, IMO* та інші варіації на тему “*my opinion*” (“*моя думка*”) зустрічаються в українському інтернет-дискурсі найчастіше. Про популярність цих скорочень свідчить те, що слова подібного типу в текстах нерідко зустрічаються не лише в ролі вставних або вставлених компонентів, але і як члени речення, а це, на наш погляд, доводить, що мовці намагаються при звичаїтися до слова, вживати його якомога частіше (адже слово “*модне*”, може послужити своєрідним знаком належності до спільноти осіб – користувачів інтернету тощо):

Як купити добру пральку (IMXO)

Німецькі речі, особливо, якщо вони виготовлені ще до 2000-го року, працюватимуть довго і нудно. Тому моє imxo, – німецька машинка з механічним блоком керування, випуску 1996...99 років і вартістю 160-200 уо – саме той оптимум, виходить за межі якого, на мій погляд, немає причини (Форум рідного міста).

Позитивної оцінки заслуговує прагнення деяких комунікантів очистити мову від надміру незрозумілих запозичень або принаймні ввести до свого мовлення українські аналогів акроніми типу *НМД* (“*На мою думку*”), *НМХР* (“*На мій хлопський розум*” – звучить іронічно, має гумористичне звучання, а тому стає ймовірнішою популяризація цієї лексеми): *Ну і ось ще – фінальне запитання логічне і на своєму місці, але сформульоване нмд не надто вдало. Зрозуміло що ти хотів сказати, але прикінцевої кульмінації (як в інших твоїх віршах аналогічно-злободенної тематики) тут не відчувається. Не ображайся за категоричність, але гадаю, що ти в цьому вірші схаявив і розгорнувся не на повну силу (Гоголівська академія); До чого це я? А до того, що, НМХР, психоделічне мистецтво – не те, що створене під впливом психотропів, і точно не те, від якого хочеться негайно й нелюцьки вдовбитися. Психоделічне мистецтво саме діє так, що наркотики виглядають жалюгідною подобою лівої руки (Livejournal)*. Акронім *НМХР* має надзвичайно високий

креативний потенціал: служить для створення невимушеного тону комунікації та відповідного іміджу комуніканта. Самоіронія – спосіб продемонструвати реципієнтам своє почуття гумору та почасти нейтралізувати категоричність висловлення.

До акронімів, що витворюють жартівливу тональність комунікації та можуть реалізувати приховане заперечення, належать *LOL* (ЛОЛ) і *ROFL* (РОФЛ / РОФЛЬ). *LOL* – *Laughing out loud* (Голосно регочучи); *ROFL* – *Rolling on floor laughing* (Катаючись по підлозі від сміху). Інколи ці слова позначають лише емоційне ставлення до висловлюваного – радість, задоволення: *У минулому місяці скачала цей прикол на моб, дуже угарне відео LOL* (Lama – офіційний форум). Проте іноді *LOL* і *ROFL* вказують на наявність протиріччя в тексті та служать для імпліцитного спростування інформації або для демонстрації абсурдності ситуації: *Про адаптацію, колись в серіалі “Альф” сам Альф розповідав про свій страшний сон, щось в стилі: “а там їде поїзд, а з нього визирає та співає EL Кравчук”. Ось це була адаптація, я так сміялась: ROFL* (RulezUA). Як показав аналіз цих лексем, спектр реалізованих ними модальних значень широкий. Високий креативний потенціал може витворювати яскравий авторський стиль, але водночас екзотичність, незвичність аналізованих акронімів може викликати в комунікантів подив, інколи спричинити непорозуміння.

2. Ірреальна модальність оптативно-євфемістичного типу, реалізована вставними словами.

Широко розповсюджені вставні конструкції типу *сказати, так би мовити*. Їх не можна назвати реалізаторами власне-оптативної модальності, оскільки основна функція цих слів – пом'якшення категоричності висловлення, вказівка на неточність або вираження скептичного ставлення до сказаного: *Адже в “Дні поезії” поразки одного відтіняються чи, навпаки, стуштовуються успіхами іншого, тематична окресленість збірника може, залежно від принципу добору матеріалу, дуже мінятись, але сказати б, напрямки художнього освоєння дійсності в ній легко запримитити* (В. Стус. На поетичному турнірі); *Ваша праця – спільна з Катериною – видалась мені дуже плідною: деякі уточнення, прояснення, збагачення тексту, логізація, сказати б, його – то все тільки на користь* (В. Стус. Лист до Анни-Галі Горбач); *Граматичні умови однакові, але тут діє ще закон, так би мовити, граматичної етики* (Є. Чак. Мандрівка в Країну слова). Подібні модалемами можуть передавати іронічне ставлення автора до певних об'єктів чи суб'єктів.

Часто такі вставні слова супроводжуються номінаціями, поданими в лапках, що також відбиває іронічне авторське ставлення до описуваних предметів: *Це, так би мовити, “філософський” твір – згадано ж бо біном Ньютона* (В. Стус. Най будем щирі...). Що цікаво, у сучасному усному мовленні з'явився жест, який символізує вживання лапок: мовець під час виголошення фрагментів тексту кілька разів згинає вказівний та середній пальці на обох руках. Продюцент дає зрозуміти, що певне слово або фразу слід тлумачити: а) як цитату; б) як назву; в) як перебільшення; г) як дещо протилежне за змістом сказаному тощо. Цей жест запозичений із американського розмовного дискурсу; він поступово набуває поширення у мовленні української молоді завдяки телебаченню (серіал “Друзі”, мультсеріал “Сімпсоми” в українській адаптації тощо). Г. Залізник зазначає: “Цікавим є також питання про те, який знак є відповідником лапок в усному мовленні (очевидно, згадані лексичні засоби, а також інтонація та спеціальний жест, що був запозичений із західної культури останніми роками), та наскільки точним є цей відповідник” [Залізник 2007: 192-193]. Також реалізатором оптативної модальності є акронім *WBR* – *With best regards* (З найкращими побажаннями), поширений у текстах, що функціонують у межах інтернету: *Юзаєм ось це: Strange Ukrainian і не пудрим собі мізки, а заодно і не офтопим. wbr, tonynen (Real MKClub Unofficial Community)*. Здебільшого виступає наприкінці тексту, бо може функціонувати як формула ввічливості на позначення прощання.

3. Ірреальна модальність імперативного типу, реалізована вставними словами.

Реалізатором імперативної модальності постає акронім *FYI* – *For your information* (До Вашого відома). Висловлення з цим словом містять імпліцитну імперативність, оскільки воно дешифрується реципієнтом як заклик звернути увагу: *За інфою про пана Браяна ліпше до мене. МінсЕто судить більше з боку фана N.I.N., а я – навпаки. Це так, FYI* (Other World). Висловлення з аналізованим акронімом можна перетворити на висловлення з експліцитною імперативністю: *FYI: ПРЕМ'ЄРА 29 жовтня о 15-00* (Дерево друзей) = *Зверніть увагу: ПРЕМ'ЄРА 29 жовтня о 15-00*.

Вставні слова в тексті часто функціонують синкретично з кількома іншими типами модалем: *Хтось каже – легеневий тиф, хтось – свинячий грип, хтось – грипозна пневмонія... WTF? Я кашляю, мені стрьомно* (Тусовка. Форум). Аналізований текстовий фрагмент включає лексичні модалемами (*каже, стрьомно*), вставне слово (акронім-англіцизм *WTF*). Емотикон, що зображає перелякане личко ()¹, посилює експресивність та образність висловлення. Безпосередність комунікантів зумовлена анонімністю та широким діапазоном засобів комунікації. Модальність, витворювана на рівні цих текстів, зумовлюється не лише інтенціями комунікантів, але й фантастичною референційністю креаторів розглядуваних віртуальних ресурсів.

Характерною рисою текстів, що належать до інтернет-дискурсу, є ігнорування деяких орфографічних і пунктуаційних норм. Наприклад, вставні слова часто не виділяють комами, у кінці речення замість крапки ставлять емотикон: *Може хто має сценарії різдвяного вертепу для 10-12 дійових осіб без негативних персонажів. Буду дуже вдячна Бо по тих посиланнях, які видає Google щось не дуже густо...* (Форум рідного міста). У спілкуванні використовуються аудіо- та відео-ресурси, різноманітні піктограми (в тому числі анімаційні). Останнім часом деякі сайти, наприклад, www.acapela.tv, пропонують користувачам самим створювати анімаційні листівки, короткі анімаційні сюжети тощо. Такі мультимедійні тексти дозволяють

створювати абсолютно оригінальний дискурс, у якому реальний автор і реципієнт приховуються за різними образами-масками.

Отже, вставні слова реалізують три типи модальності: потенційну модальність, модальність оптативно-евфемістичного типу та імперативну модальність. Найпотужніший вияв лінгвокреативності простежується в мультимедійних текстах, особливо при синкретичному функціонуванні акронімів та інших типів модалем. Безумовно, широкі творчі можливості породжують непересічні випадки реалізації лінгвокреативного потенціалу мовних одиниць. За наявності значного експресивного навантаження емотикони все ж не входять до ФСП ірреальної модальності, оскільки піктограми – це невербальні реалізатори семантики. Водночас їхній розгляд видається **перспективним** у загальному контексті дослідження, за умови, що паравербальні компоненти взаємодіють із вербальними реалізаторами модальності, наприклад, зі вставними словами.

Література

Алабужев 2008: Алабужев, К.В. Актуалізація естетичного потенціалу лексичних одиниць у російській рок-поезії [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 “Російська мова” / К. В. Алабужев. – К., 2008. – 24 с.

Алефіренко 1988: Алефіренко, М.Ф. Лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики [Текст] / М. Ф. Алефіренко // Мовознавство. – 1988. – № 5. – С. 35-41.

Васьків 2004: Васьків, М.С. Графіка як композиційний прийом увиразнення (Роман Я. Олесіча “На озерах вогні”) [Текст] / М. С. Васьків // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2004. – № 16. – С. 48-50.

Виноградова 2001: Виноградова, Н.В. Компьютерный сленг и литературный язык: проблемы конкуренции [Текст] / Н. В. Виноградова // Исследования по славянским языкам. – № 6. – 2001. – С. 203-216.

ЕУМ 2000: Українська мова. Енциклопедія [Текст] / [ред. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін.]. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – 752 с.

Загнітко 1996: Загнітко, А.П. Теоретична граматики української мови. Морфологія [Текст] / А. П. Загнітко – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 437 с.

Загнітко 2006: Загнітко, А. П. Лінгвістика тексту : науково-навчальний посібник [Текст] / А. П. Загнітко – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 289 с.

Зализняк 2007: Зализняк, А.А. Семантика кавычек [Текст] / А. А. Зализняк // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии : труды международной конференции “Диалог 2007”, 30 мая–3 июня 2007 г., Бекасово / Ред. Л. Л. Иомдина, Н. И. Лауфер, А. С. Нариньяни, В. П. Селегея. – М. : Изд-во РГГУ, 2007. – С. 188-193.

Глик 2003: Глик, Т.І. Абревіатури та похідні від них у комп’ютерному слензі [Текст] / Т. І. Глик // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. Вип. 11. Ч. II / [укл. А. П. Загнітко (наук. ред.) та ін.]. – Донецьк : ДонНУ, 2003. – С. 388-394.

Киселюк 2009: Киселюк, Н.П. Вербальні та невербальні засоби актуалізації емоційного стану радості в художньому дискурсі (на матеріалі англійської прози ХХ-ХХІ століть) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Н. П. Киселюк. – К., 2009. – 20 с.

Лапп 1987: Лапп, Л.М. Авторская интерпретация как способ отражения в научном тексте деятельности сознания ученого (к обоснованию гипотезы) [Текст] / Л. М. Лапп // Стилистика текста в коммуникативном аспекте : Межвузовский сборник научных трудов / [ред. О. И. Богословская и др.] – Пермь : ТПУ, 1987. – С. 69-78.

Лопатин 1973: Лопатин, В.В. Рождение слова. Неологизмы и окказиональные образования [Текст] / Лопатин В. В. – М. : Наука, 1973. – 152 с.

Матвеев 2002: Матвеев, А.А. Модальность знания как модальность логического типа [Текст] / А. А. Матвеев // Филологические науки. – 2002. – № 2. – С. 89-97.

Петрова 2006: Петрова, Н.Е. “Обратная” переходность среди частей речи как актуализация внутренней формы слова [Текст] / Н. Е. Петрова // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 92. – С. 21-23.

Ремчукова 2005: Ремчукова, Е.Н. Креативный потенциал русской грамматики [Текст] / Е. Н. Ремчукова – М. : Изд-во РУДН, 2005. – 329 с.

Рожанский 2000: Рожанский, Ф.И. Точка, точка, запятая... (эмотиконы как живая семиотическая система) [Текст] / Ф. И. Рожанский // Диалог-2000: междунар. конф. по компьютер. лингвистике // Режим доступа : <http://www.dialog-21.ru/materials>. – Название с экрана.

Beedham 2005: Beedham, C. Language and Meaning : The structural creation of reality [Text] / Beedham C. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2005. – 228 pp.

В статті продемонстровано, як ввідні слова реалізують кілька типів модальності. Отражені семантичні та текстообразуючі аспекти функціонування ввідних слів в текстах різних стилів, в том числі англійських акронімічних розмовних формул в українському інтернет-дискурсі. Істолковывается значение наиболее употребляемых аббревиатур этого типа.

Ключевые слова: ввідне слово, лінгвокреативність, модальність, акронім, інтернет-дискурс.

Realization of the mood types by parenthetical words is displayed in the article. The semantic and text-forming aspects of the functioning of parenthetical words in the text of various styles are represented. Also different aspects of the functioning of English colloquial formulae-acronyms in Ukrainian Internet-discourse are considered. The meaning of the most popular abbreviations is displayed.

Keywords: parenthetical word, linguistic creativity, mood, acronym, Internet-discourse.

Надійшла до редакції 30 серпня 2012 року.

Юлія Зоріна

УДК 811.161.2'367

«НАЗИВНИЙ УЯВЛЕННЯ» І «НАЗИВНИЙ ТЕМИ» ЯК ЛІНГВІСТИЧНІ ТЕРМІНИ

Статтю присвячено розгляду актуальної проблеми експресивного синтаксису – вивченню сегментованих конструкцій – «називний уявлення» та «називний теми». Досліджено питання про синтаксичний статус цих побудов – це речення чи особливий тип сегментованих конструкцій; розглянуто погляд, що терміни «називний теми» і «називний уявлення», можливо, є синонімами; зроблений висновок, що «називний уявлення» та «називний теми» – різні побудови, які мають істотні відмінності за декількома ознаками.

Ключові слова: сегментовані конструкції, називний уявлення, називний теми, експресія, номінативне речення, ізольований номінатив.

Постановка проблеми. Сучасний синтаксис, на відміну від класичної форми, склався на початку ХХ століття. У ньому переважають експліцитні зв'язки, і це змінює загальну ритміко-мелодійну структуру: різко зменшується довжина речень-висловлень, граматичні межі речень порушуються шляхом можливого відчленування компонентів цього речення. Найважливіше місце посідають синтаксичні побудови, експресивність яких закладена саме в граматичну структуру. Сегментовані конструкції є одним із надзвичайно продуктивних засобів творення експресії на синтаксичному рівні. Загальна сутність явищ синтаксичної сегментації полягає у розчленуванні висловлення, певної комунікативної одиниці на дві взаємопов'язані і водночас протиставні частини з метою актуалізації кожної з них, легшого їх сприйняття. У синтаксичному плані перша з цих частин (тема) є відносно автономною і досить чітко відмежовується паузою від другої частини (реми), певною мірою контрастує їй. Корелятом реми й водночас одиницею, що єднає всю сегментовану конструкцію, найчастіше виступає займенник у поєднанні з часткою або без неї. У писемному мовленні показником паузи, її диференційної функції, виступає розділовий знак – тире, крапка, знак оклику, три крапки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційним об'єктом дослідження художньої мови є аналіз конструкцій з називним уявленням та називним теми. Суперечливим та невизначеним дотепер залишається питання про назву таких сегментованих конструкцій. У лінгвістичній літературі терміни «називний уявлення» та «називний теми» використовуються як синоніми. Однак фактичний матеріал свідчить, що конструкції, об'єднані загальною назвою, є неоднорідними. Серед останніх досліджень, присвячених таким побудовам, потребують нашої уваги роботи О.О. Попова, Л.Є. Майорової, М.У. Каранської, І.Я. Рословця, Л.О. Кадомцевої, В.В. Бабайцевої, П.С. Дудика, Ю.В. Лисенка, В.В. Різун, Л.Ю. Шевцової.

Мета. Метою аналізу виступає вивчення явищ експресивного синтаксису, до яких належать сегментовані конструкції, а саме конструкцій з називним уявленням і називним теми.

Постановка завдання. Називний уявлення або ставав об'єктом спеціального дослідження, або до нього звертались, вирішуючи теоретичні проблеми; іноді такий тип синтаксичних побудов розглядався серед інших мовних явищ. Завданнями цієї статті є: розглянути питання про синтаксичний статус цієї конструкції – це речення чи особливий тип сегментованих побудов; з'ясувати, чи можливо вважати терміни «називний теми» і «називний уявлення» синонімами, чи це є різні конструкції; дослідити положення про те, що називний уявлення та називний теми – це структури, які належать до сегментованих конструкцій.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці сформувався декілька напрямків для визначення вищеназваних конструкцій. Перший напрямок пов'язаний з розглядом питання про синтаксичний статус цієї конструкції: чи вважати її реченням, чи особливим типом сегментованих побудов (Є.М. Галкіна-Федорук, З.К. Тарланов, П.С. Дудик, Л.О. Кадомцева, Ю.В. Лисенко, В.В. Різун, Л.Ю. Шевцова). Подібний підхід виявляє різні погляди вчених на питання про предикативність конструкцій з називним уявленням. Такий підхід є можливим через уявлення про обмежену кількість, незмінність та незалежність синтаксичних структур між собою. Такими структурами, як правило, вважаються двоскладні та односкладні (або лише їх дієслівні типи), отже, всі інші утворення – це є «відхилення» від базових конструкцій, їх неповні реалізації тощо.

Дослідники другого напрямку послуговуються термінами «називний теми» і «називний уявлення» як синонімами. Одні лінгвісти, наслідуючи О.М. Пешковського, надають перевагу терміну «називний уявлення», інші, наслідуючи О.С. Попова, – «називний теми». Деякі дослідники послуговуються подвійною назвою – «називний уявлення або теми». Проте фактичний матеріал показує, що конструкції, що об'єднуються під загальною назвою, неоднорідні.